

CZU: 343.294 + 343.15

REABILITAREA JUDECĂTOREASCĂ CA INSTITUȚIE PARTICULARĂ A PRESCRIȚIEI PENALE: REPERE CUMULATIV-TEORETICE

Andrei MUNTEAN, Gheorghe SORICI

Universitatea de Stat din Moldova

Reabilitarea judecătorească este o formă de reabilitare care se acordă, la cererea condamnatului, pe calea unei proceduri speciale, de către instanța de judecată, în condițiile prevăzute de lege.

Spre deosebire de reabilitarea de drept (stingerea antecedentelor penale), reabilitarea judecătorească nu este obținută în mod automat, ci numai prin intervenția organelor judecătorești. Reabilitării judecătorești îi este caracteristic faptul că pentru reabilitarea unui condamnat nu este suficient să fie îndeplinite condițiile de reabilitare prevăzute de lege, ci este necesară constatarea judecătorească a îndeplinirii acestora și pronunțarea reabilitării lui prin hotărârea instanței de judecată.

Cuvinte-cheie: *prescripție penală, drept penal, proces penal, reabilitare judecătorească, temei legal, condamnat, instanță de judecată, constatare judecătorească, propunțarea sentinței.*

JUDICIAL REHABILITATION AS A PARTICULAR INSTITUTION OF CRIMINAL PRESCRIPTION: CUMULATIVE-THEORETICAL REFERENCES

Judicial rehabilitation is a form of rehabilitation that is granted by the court through a special procedure at the request of the convict, and under the conditions laid down in the law.

Unlike the legal rehabilitation (expunged criminal record), judicial rehabilitation is not obtained automatically but only through the intervention of the courts. Judicial rehabilitation is characterised by the fact that in order to rehabilitate a convict, it is not enough to meet the rehabilitation conditions provided by the law, but it is necessary to establish their compliance with the court and pronounce their rehabilitation by a court decision.

Keywords: *Criminal prescription, criminal law, criminal trial, judicial rehabilitation, legal basis, convicted, court, court finding, sentencing.*

Introducere

La momentul actual, reabilitarea judecătorească este mijlocul legal prin care fostul condamnat este deplin integrat, pe plan juridic, în societate. Totodată, ca măsură de politică penală, reabilitarea urmărește să stimuleze efortul de reintegrare socială a fostului condamnat, prin repunerea acestuia în deplinătatea drepturilor politice și social-economice.

Legea prevede anumite limite ale efectelor reabilitării judecătorești. Astfel, reabilitarea judecătorească nu operează o repunere în situația de dinainte de condamnare, întrucât privește viitorul și nu trecutul condamnatului; reabilitarea judecătorească nu dă naștere obligației de reintegrare în funcția din care infractorul a fost eliberat în urma condamnării ori la redarea gradului militar pierdut. Toate acestea pot fi însă redobândite de fostul condamnat pe căi obișnuite, fiindcă legea nu-i interzice accesul la ele, ci numai redobândirea lor automată ca efect al reabilitării. Condamnatul nu poate avea dreptul la rezervarea funcției pe care a pierdut-o ca urmare a săvârșirii infracțiunii și a condamnării suportate.

Rezultate și discuții

Analizând în cadrul acestui articol conceptul reabilitării judecătorești ca instituție particulară a prescripției penale, vom porni de la afirmația generală că procesul penal reprezintă o activitate sau o totalitate de acțiuni consecutive, desfășurate în vederea rezolvării unui litigiu, descoperirii faptelor, stabilirii sancțiunilor celor vinovați de săvârșirea infracțiunilor [1]. Justiția penală constituie o parte componentă a unei activități mai vaste și complexe – a procesului penal, care în calitate de categorie juridică a fost definit în literatura de specialitate ca o activitate reglementată de lege, desfășurată de organele competente cu participarea părților și a altor persoane, în scopul constatării la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită conform vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală.

În alte izvoare doctrinare procesul penal a fost definit ca un sistem de acțiuni al organelor de stat competente și raporturi juridice ce se nasc între aceste organe și participanți [2], menționându-se două elemente definitorii, la care se adaugă și al treilea element – „acțiunile procesuale ale persoanelor ce participă în cauza penală”. Alte definiții date în literatura juridică de specialitate nu conțin deosebiri esențiale, fiind apropiate de cea enunțată, referindu-se la scopul imediat și mediat [3] al procesului penal.

Prin urmare, procesul penal este o mișcare, o înaintare ce trebuie să se desfășoare pentru aplicarea dreptului penal, pentru descoperirea, prinderea, cercetarea și judecarea acelor care săvârșesc infracțiuni [4]. Iată de ce, pentru soluționarea cauzelor penale, organele de drept au nevoie de date sau informații care să conducă la concluzia existenței sau inexistenței infracțiunii, vinovăției sau nevinovăției infractorului.

În teoria procesului penal, problemelor privind protecția persoanei împotriva bănuirii, învinuirii sau condamnării ilegale și neîntemeiate li s-a acordat un spațiu larg. Însă, în mod detaliat, erau supuse analizei doar problemele legate de mecanismul descoperirii și înlăturării încălcărilor legii, care au fost admise pe parcursul procesului penal [5]. Doar în ultimul timp a început să se observe tendința de studiere a raporturilor juridice care constituie instituția reabilitării persoanei în procesul penal [6]. În legislația Republicii Moldova se folosește termenul „reabilitare”.

Ideea de reabilitare a persoanei nevinovate, față de care s-au aplicat pedeapsa penală sau măsuri de constrângere procesuală, există din vremuri străvechi. Această idee, ca niciuna alta, merită o cercetare retrospectivă cel puțin din cauza că originea și destinul ei sunt legate în cel mai strâns mod de cele mai dramatice cotituri ale istoriei, atunci când se produceau transformări cruciale în doctrinele filosofice și juridice, în teorii, noțiuni, concepții despre lume. Autorul Igor Dolea menționează că în *Iustiani Digesta* [7], titlul IV *De testibus* (Despre martori), se stabilește că nu sunt admiși ca martori împotriva învinutului: cel care a fost eliberat din robie de către învinuit sau de către părinții acestuia; minorii; cel judecat de justiția de stat (penală) și nereabilitat.

Natura juridică a noțiunii de reabilitare a persoanei utilizată în dreptul procesual penal diferă de natura noțiunii de reabilitare utilizate în dreptul penal și în alte ramuri de drept. Cu toate acestea, nu există nicio definiție legislativă a noțiunii „reabilitare”.

Instituția de reabilitare este cunoscută și ramurii de drept penal. În acest context, reabilitarea constituie o cauză legală de înlăturare a consecințelor condamnării. Reieșind din prevederile art.111 și 112 din Codul penal, condamnatul reabilitat nu mai are antecedente penale. Ca urmare, dacă această persoană săvârșește o nouă infracțiune, ea este considerată infractor primar, cu toate consecințele legate de această situație.

Reabilitarea în dreptul penal este de două forme: de drept și judecătorească. Principala caracteristică a reabilitării de drept constă în faptul că ea operează din oficiu (art.111 CP RM). Spre deosebire de reabilitarea de drept, reabilitarea judecătorească este decisă de instanța de judecată (art.112 CP RM) [8].

În dreptul penal, prin reabilitare a unui condamnat se înțelege reintegrarea completă a acestuia prin înlăturarea și înlăturarea pentru viitor a tuturor incapacităților și interdicțiilor ce decurg în general dintr-o hotărâre de condamnare și prin repunerea lui, din punct de vedere moral și social, în situația pe care o avea înainte de condamnare [9]. Așadar, instituția de reabilitare în dreptul penal operează la faza de executare a sentințelor sau are un caracter postprocesual, iar faptul netemeinicii și ilegalității tragerii persoanei respective la răspundere penală este irelevant.

Cuvântul „reabilitare” provine de la latinescul *rehabilitatio* care înseamnă „restabilire”. Literalmente, „a reabilita” înseamnă: a restabili prestigiul pierdut, a reintegra pe cineva în drepturile pierdute (în urma unei condamnări sau a unei bănuiri false) [10]; a restabili buna reputație, onoarea, prestigiul știrbit, a repune pe cineva în drepturile personale pierdute.

Așadar, în cadrul evoluției sale, termenul „reabilitare” s-a adaptat sistemului lexical al limbii române și s-a înrădăcinat în vocabularul ei. Însă, supunându-se dinamicii interne de dezvoltare a limbii literare, el a evoluat și a căpătat o nouă nuanță semantică. Păstrându-și în general sensul său inițial de „restabilire”, termenul „reabilitare” servește la moment pentru exprimarea aprecierii etico-juridice a anumitor fenomene sociale.

Una dintre accepțiunile termenului „reabilitare” constă în reintegrarea persoanei în drepturile pierdute (în urma unei bănuiri sau a unei condamnări false). În procesul penal, bănuirea, învinuirea și condamnarea reprezintă întotdeauna rezultatul activității organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești. Drepturile persoanei nevinovate sunt violate doar în legătură cu aplicarea neîntemeiată a numitelor măsuri coercitive. Se are în vedere constrângerea (coerciția), stabilită de normele legislației penale și procesual penale, și realizarea în formă procesuală.

Din analiza comparativă a definiției semantice a noțiunii de reabilitare cu tratarea ei în procesul penal se desprinde că în procesul penal noțiunea dată este privită mai îngust. Aceasta deoarece presupune repunerea în drepturile personale pierdute, restabilirea bunei reputații, onoarei sau prestigiului știrbit în rezultatul nu a oricărei bănuieli sau condamnări (ori învinuiri), ci a celei „false” (a se citi – neîntemeiate).

Conform unei opinii exprimate în doctrina procesual penală, prin „reabilitare” se înțelege „retractarea săvârșirii infracțiunii de care a fost învinuită sau bănuită persoana decedată” [11]. Cu siguranță, conținutul noțiunii de reabilitare este mai larg: de reabilitare au nevoie în primul rând persoanele în viață.

În opinia lui B.T. Bezlepkın, prin „reabilitare” se are în vedere achitarea inculpatului sau încetarea procesului penal față de persoana condamnată, învinuită sau bănuită, dacă lipsește faptul infracțiunii sau dacă fapta nu întrunește elementele infracțiunii, sau dacă nu a fost dovedită participarea persoanei respective la comiterea infracțiunii [12]. Așadar, acest autor include în noțiunea de reabilitare nu doar faptul liberării persoanei de răspundere penală pe calea încetării procesului penal sau a achitării de către instanța de judecată, dar și temeiurile juridice, precum și cercul de subiecți care sunt pasibili de liberare.

O definiție mai laconică este propusă de V.M. Savițki și M.F. Poleakova: „restabilirea drepturilor și reputației cetățenilor nevinovați, supuși urmăririi penale neîntemeiate” [13]. Deși conține esența noțiunii de reabilitare, definiția dată nu ajută prea mult destinatarul legii procesual penale. Dacă subiecții dreptului de reabilitare sunt cumva desemnați prin formula „cetățenii nevinovați”, atunci temeiurile juridice și hotărârile, prin care se soluționează posibilitatea reabilitării, nu sunt specificate deloc.

Autoarea L.Brânză propune următoarea definiție a noțiunii de reabilitare: „Prin „reabilitare” se înțelege recunoașterea, în cadrul urmăririi penale sau examinării cauzei în instanța judecătorească, a nevinovăției persoanei (bănuite, învinuite sau inculpate) – prin ordonanța de scoatere de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale ori prin sentința de achitare – în prezența temeiurilor prevăzute la pct.1)-3) art.275 C.proc.pen., alin.(1) art.284 C.proc.pen., la art.35 C.pen. sau la art.390 C.proc.pen. având ca efect repunerea în drepturile personale pierdute și despăgubirea pentru prejudiciul care i-a fost cauzat” [14].

Iată de ce, având la bază cele spuse mai sus, subliniem că în literatura procesual penală o mare atenție se acordă problemei adevărului în justiție. Din rândul chestiunilor discutate face parte și problema privind posibilitatea obținerii adevărului în cauza penală în care a fost pronunțată sentința de achitare, sau în situația încetării urmăririi penale ori scoaterii persoanei de sub urmărirea penală în prezența unor temeiuri reabilitante.

Reabilitarea are loc după pronunțarea unei sentințe de achitare și doar în cazul dat inculpatului achitat în privința întregii învinuiri urmează să-i fie reparat orice prejudiciu care i-a fost cauzat prin tragerea ilicită la răspundere penală. Reabilitarea, cu repararea completă a prejudiciului moral, material sau a altor drepturi, poate avea loc doar atunci când persoana este complet nevinovată, iar acțiunile care au fost aplicate față de ea sunt ilicite. Tocmai din aceste considerente o persoană condamnată nu poate cere să fie reabilitată chiar dacă a fost achitată pe un episod al învinuirii. Dar dacă există asemenea caz, persoana în cauză poate cere doar repararea parțială a prejudiciului moral sau a celui material legat de episodul pe care a avut loc achitarea, însă în privința unor drepturi, cum ar fi cel de a ocupa anumite funcții sau cele locative, datorită existenței reale a unei condamnări, ea nu se poate bucura de ele, deci reabilitarea în cazul dat nu este completă.

În continuare este necesar să menționăm că în literatura de specialitate se face legătură între *instituția prezumției de nevinovăție și reabilitarea persoanei*. În categoria prezumțiilor procesuale locul central revine prezumției de nevinovăție, care exercită o impunătoare influență asupra teoriei probelor, mai ales în ceea ce privește sarcina probei. În procesul penal, însă, aceasta depășește în importanță aspectul tehnic legat de materia probelor și trebuie interpretată și aplicată ca un principiu fundamental al procesului penal [15], fiind abordată pe larg în doctrina juridică [16].

S-a arătat (exemplu pertinent și pentru Republica Moldova) că doctrina română nu a omis niciodată, cel puțin în ultimele decenii, să considere prezumția de nevinovăție și ca un drept, sau, chiar mai mult, un principiu al procesului penal, deși înscrierea sa expres lipsea din capitolul care în frontispiciul Codului prevede regulile de bază ale procesului penal [17].

Răsturnarea prezumției de nevinovăție este într-o legătură și condiționare reciprocă cu probarea, cu certitudine, a vinovăției. Dacă certitudinea nu se manifestă, prezumția de nevinovăție este susținută de regula *in dubio pro reo*. După cum menționează profesorul Ion Tanoviceanu, această regulă se referă numai la stabilirea situațiilor de fapt, nu și la interpretarea normelor juridice procesuale, deoarece acestea stabilesc norme procesuale ce urmează a fi aplicate în direcția unei cât mai depline realizări a justiției și nu în direcția în care ar conveni mai bine unei sau altei părți [18].

Este necesar să accentuăm că deși instanța de judecată trebuie să se conducă de postulatul „Nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată”, art.1 alin.(2) CPP RM nu trebuie interpretat în sensul că, odată cu punerea sub învinuire, prezumția de nevinovăție este retractată. Punerea sub învinuire nu compromite persoana, iar în cazul în care nu a fost dovedită vinovăția, persoana trebuie reabilitată. Spre deosebire de constatarea vinovăției, care este pusă în sarcina instanței de judecată, reabilitarea este pusă și în sarcina organelor de urmărire și a procurorului, fapt determinat de interesul public ocrotit de acești subiecți. Convenția Europeană a Drepturilor Omului proclamă într-o manieră clară în art.6.2 prezumția de nevinovăție. Analizând-o, constatăm că față de probă este înaintată o exigență, și anume: ca „vinovăția să fie stabilită în mod legal”. Astfel, rezultă că dacă proba ce învinuiește persoana va fi obținută pe cale ilegală sau va fi falsă, prezumția va rămâne în vigoare. În doctrină s-a arătat că prezumția de nevinovăție își găsește exprimare și prin intermediul principiului contradictorialității.

Reabilitarea nevinovatului prin intermediul sentinței de achitare reprezintă mijlocul superior juridic de reabilitare a persoanelor trase netemeinic la răspundere penală și, deci, are un efect educativ excepțional. Sentința de achitare, care corespunde cerințelor legalității, temeiniciei și argumentării, prezintă un interes social-politic enorm, educând stima față de lege, întărește încrederea față de legalitate, ridică semnificativ autoritatea organelor judecătorești ca autorități de sine stătătoare în statul de drept. Se pare că fără sentința de achitare nu poate fi vorba nici de justiție adevărată. Instanța de judecată nu îndeplinește pur și simplu funcția de corectare a consecințelor urmăririi penale, deoarece astfel activitatea ei prin nimic nu s-ar deosebi de activitatea procurorului privind supravegherea asupra corectitudinii urmăririi penale. Această funcție intră pe deplin în competența procurorului, care, studiind dosarul penal și concluzionând că sunt suficiente probe de învinuire, transmite materialele în instanța de judecată respectivă.

Astfel, instanța, judecând cauza, nu contrapune mecanic ceea ce e stabilit de organele de urmărire penală cu legea, ci examinează, analizează, studiază fiecare probă prezentă, apreciază toate circumstanțele legate de culpă și persoana învinuită și, în baza convingerilor proprii, hotărăște dacă fapta săvârșită poartă sau nu un caracter criminal și dacă persoana concretă este sau nu periculoasă pentru societate.

În aceasta și constă cea mai înaltă calitate a actului judecătorec – sentința de achitare. În condițiile cele mai favorabile pentru stabilirea adevărului, pronunțarea sentințelor de achitare are loc în faza centrală a acțiunii penale – dezbaterile judiciare ale acțiunilor penale. Astfel, achitarea inculpatului, subliniază M.S. Strogovici, este unul dintre rezultatele dezbaterilor judiciare pe cauza penală, exprimat în stabilirea nevinovăției persoanei predate justiției și confirmarea nevinovăției lui prin pronunțarea sentinței de achitare.

Hotărârea procesuală despre achitarea persoanei predate judecății – sentința – se emite în numele legii cu destinația de a soluționa definitiv întrebarea despre vinovăția inculpatului. Fiind dată definiția noțiunii „achitarea inculpatului” se reflectă corelația acesteia cu sentința de achitare.

Prima noțiune constituie rezultatul activității instanței judiciare, a doua – sentința emisă prin care achitarea obține o formulare și o întemeiere juridică [19]. Odată ce a fost pronunțată sentința de achitare se poate răspunde la întrebarea despre cauzele achitării. E important a stabili de ce netemeinicia învinuirii înaintate persoanei în comiterea infracțiunii se rezolvă nu în cadrul urmăririi penale, ci anume în ședința de judecată. Acest lucru se explică prin diversitatea condițiilor și posibilităților procedurale la aceste faze ale examinării. Dacă organul de urmărire penală își îndeplinește activitatea în condițiile publicității limitate, de unul singur, atunci instanța de judecată activează în condiții mai favorabile pentru stabilirea adevărului – publicitatea, colegialitatea, egalitatea în drepturi a participanților la proces.

Importanța sentinței de achitare, ca cel mai important mijloc de reabilitare a nevinovatului, devine evidentă din însăși noțiunea de reabilitare, care atât în plan etimologic, cât și judiciar, apreciază M.F. Malikov, are același sens: restabilirea în drepturile anterioare și a reputației discreditate nelegitim [20]. În procesul penal rus, spre exemplu, reabilitarea înseamnă „casarea consecințelor actului juridic care a stabilit faptul încălcării normelor de drept de o persoană concretă și care a aplicat anumite sancțiuni asupra acestor încălcări”.

Corespunzător, reabilitarea persoanei achitate de judecată este o consecință inevitabilă a recunoașterii învinuirii insuficiente. Examinând faptul reabilitării ca o consecință inevitabilă a sentinței de achitare, pronunțate de judecată în baza unui temei legitim, se are în vedere întâi de toate reabilitarea juridică penală, ceea ce înseamnă atât negarea completă a învinuirii înaintate persoanei, cât și a momentelor neprielnice, cum ar fi antecedentele penale. Aceasta este partea cea mai importantă a reabilitării juridice a inculpatului care nu este încheiată cu reabilitarea juridico-penală. De aici reiese părerea inexactă că „reabilitarea la pronunțarea sentinței de achitare poartă un caracter abstract, prin care atrage după sine careva consecințe juridice” [21].

Reabilitarea juridică în sensul larg al cuvântului presupune, de rând cu cele expuse, negarea altor forme de răspundere juridică, cum ar fi cea administrativă, disciplinară, precum și întoarcerea, remunerarea a tot ce a pierdut invinuitul în legătură cu tragerea la răspundere penală în calitate de învinuit. Din punctul acesta de vedere, achitarea inculpatului în procesul de judecată, în baza existenței anumitor circumstanțe, poate nici să nu însemne negarea unei răspunderi juridice a lui [22].

Practica judiciară confirmă că la pronunțarea sentinței de achitare pentru nestabilirea faptului infracțiunii ori nedovedirea participării inculpatului la săvârșirea infracțiunii, precum și în cazul achitării inculpatului din lipsa elementelor constitutive ale infracțiunii în acțiunile lui, instanța de judecată trebuie să decidă respingerea acțiunii, calificând-o ca săvârșită în stare de legitimă apărare. În cazul în care se pronunță sentința de achitare din cauza lipsei elementelor constitutive ale infracțiunii în faptă săvârșită de inculpat, atunci acțiunea este lăsată fără examinare.

În concluzie, instituția reabilitării persoanei în procesul penal se află într-o conexiune organică cu principiile dreptului penal. Asupra legăturii cu unele dintre aceste principii este cazul să ne referim într-un mod special. Avem în vedere principiul prezumției nevinovăției și principiul asigurării dreptului la apărare. Ambele aceste principii sunt fixate în textul Codului de procedură penală: în art.8 și, respectiv, în art.17. Însă, în demersul nostru imediat ne vom concentra atenția asupra legăturii instituției reabilitării nu cu aceste două principii ale procesului penal, ci cu principiul aflării adevărului.

De menționat că acest principiu nu este statuat în legislația procesual penală autohtonă. Nu mai există o normă în vigoare similară cu art.14 CPP RM din 1961. Reieșind din prevederile acestui articol, în cadrul procesului penal organele de urmărire penală și instanța judecătorească erau obligate să efectueze cercetarea sub toate aspectele, completă și obiectivă a circumstanțelor cauzei, adică să stabilească adevărul. Chiar dacă legislația procesual penală nu mai conține o prevedere expresă similară, aceasta nu înseamnă că organele de urmărire penală și instanța judecătorească nu mai au obligația sus-nominalizată. Mai mult, din analiza art.1 CPP RM transpare prezența principiului aflării adevărului.

Or, din dispoziția art.1 CPP RM aflăm că obiectivul procesului penal este ca „orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată”. În acest sens, este util a reproduce opinia lui G.Mateuț: „Aflarea adevărului cu privire la persoana făptuitorului înseamnă deplina certitudine asupra vinovăției celui în cauză...”[23].

Totuși, în majoritatea legislațiilor penale și procesual penale accentul se pune pe o comportare ireproșabilă a condamnatului și se subliniază că persoana condamnată este absolvită în mod artificial de la consecințele condamnării.

În cazul reabilitării de drept comportamentul condamnatului este pasiv, adică el este obligat să se abțină de la săvârșirea faptelor infracționale pe perioada stabilită de lege, și la momentul expirării acestui termen antecedentul penal se stinge. Ca urmare, persoana condamnată își recapătă din nou statutul juridic inițial (până la condamnare), iar reabilitarea judecătorească presupune un comportament activ al condamnatului, caracterizat prin inițierea unei proceduri speciale de anulare a antecedentelor penale până la expirarea termenelor de stingere a acestora. Această procedură este pornită la cererea persoanei.

Astfel, fiind întru totul de acord cu opinia autoului Fl.Sîrbu [24], subliniem încă o dată că asemeni cazului reabilitării de drept, pentru acordarea reabilitării judecătorești legea prevede condiții privind condamnarea, termenele de reabilitare, conduita condamnatului etc. Stabilirea condițiilor pentru acordarea reabilitării reprezintă o garanție și pentru condamnat, deoarece, dacă se constată că acestea sunt îndeplinite, instanța nu poate refuza reabilitarea pe motiv că nu ar fi oportună.

Referințe:

1. APETREI, M. *Drept procesual penal*. București, 1999, p.92.
2. СТРОГОВИЧ, М.С. *Курс советского уголовного процесса*. Том 1. Москва: Наука, 1968, с.36.
3. VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol.I. București: Paideia, 1993, p.16.
4. ПОР, Т. *Drept procesual penal. Partea specială*. Vol.I. Cluj: Tipografia Națională, 1946, p.5-6.
5. ЯКУБОВИЧ, А. *Законность в досудебных стадиях уголовного процесса России*. Кемерово, 1997, с.66.
6. ХИМИЧЕВ, О. Институт реабилитации в уголовном судопроизводстве. В: *Закон и право*, 2004, №1, с.40-43.
7. DOLEA, Ig. Regula în reglementarea Codului de Procedură Penală *non reformatio „in peius”*. În: *Analele științifice ale USM, Facultatea de Drept*, 1999, nr.2, p.99-102.

8. Codul penal al Republicii Moldova. Legea nr.985-XV din 18.04.2002. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74/195.
9. COZMA, I. *Reabilitarea în dreptul penal*. București: Editura Științifică, 1970, p.132-134.
10. *Dicționarul explicativ al limbii române* / Sub red. lui I.Coteanu, L.Seche, M.Seche. București: Univers enciclopedic, 1998, p.896.
11. *Научно-практический комментарий УПК РСФСР* / Под ред. Л.Н. Смирнова. Москва: Юридическая литература, 1970, с.13.
12. БЕЗЛЕПКИН, Т. Конституционные права граждан на возмещение имущественного вреда, причиненного судебными органами. В: *Проблемы правового статуса личности в уголовном процессе*. Саратов: Саратовский университет, с.82-86.
13. ПОЛЯКОВА, М. *Имущественные проблемы реабилитации по советскому праву*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 1977, с.16.
14. BRÎNZĂ, L. Aspectele de bază ale instituției de reabilitare a persoanei în procesul penal. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr.9, p.3.
15. VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol.I. București: Paideia, 1996, p.354.
16. DOLTU, I. Considerații cu privire la administrarea și aprecierea probelor în procesul penal. În: *Dreptul*, 2001, nr.7, p.170.
17. VOLONCIU, N. Conotații din perspectivă europeană la ultimele modificări ale Codului de procedură penală. În: *Revista de Drept Penal*, 2004, p.97.
18. TANOVICIANU, I. *Tratat de drept și procedură penală*. Vol.IV. București: Curierul Judiciar, 1927, p.96.
19. СТРОГОВИЧ, М.С. *Истина судебного приговора. Проблемы судебной практики*. Москва, 1974, с.100-107.
20. МАЛИКОВ, М.Ф. *Проблемы судебного приговора*. Уфа, 1987, с.88.
21. DOLEA, Ig. Considerații privind dreptul acuzatului la tăcere în procedura penală. În: *Analele științifice ale USM*. Vol.I, Chișinău, 2006, p.604.
22. DĂNILEȚ, C. Aspecte teoretice și practice ale sesizării instanței de judecată în materia plângerii prelabile directe. În: *Dreptul*, 2004, nr.9, p.222.
23. MATEUȚ, G. *Procedura penală (Partea generală)*. București: Universul Juridic, 2019, p.44
24. SÎRBU, Fl. *Prescripția în Dreptul Penal*. Chișinău: CE USM, 2008, p.149.

Date despre autori:

Andrei MUNTEAN, doctorand, Școala doctorală *Științe Juridice*, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: andrei240692@gmail.com

ORCID: 0000-0003-1047-5969

Gheorghe SORICI, doctorand, Școala doctorală *Științe Juridice*, Universitatea de Stat din Moldova.

Prezentat la 04.11.2020